

IZVJEŠĆE O GRADILIŠTIMA UNIVERZIJADE '87 U ZAGREBU

Vrijeme ponosa, zanosa i graditeljske učinkovitosti

PRIPREMIO:
Branko Nadilo

U središtu je grada bilo renovirano pročelje dvjestotinjak zgrada, ali Zagrepčani ipak najviše pamte uređenje Trga bana Jelačića i zamjenu asfalta granitnim pločama i kockama

U našim prikazima davnih gradilišta stigli smo do broja 10. *Građevinara* u 1985. i jednoga skupnog prikaza pod nazivom "Univerzijada '87 Zagreb – program izgradnje objekata" čiji je autor (citira se kako je napisano) "inž. Mirko Orešković, pom. direktora Sektora za organizaciju izgradnje – Univerzijade '87". U ne baš velikom tekstu s nekoliko ilustracija navedeno je da je Zagrebu odlukom Izvršnog komiteta FISU 12. svibnja 1984. u Veneciji pripala organizacija Svjetskih studentskih igara 1987. godine. Dalje se ističe da će se *Univerzijada '87* održati od 5. do 15. srpnja 1987. i da se u kandidaturi moglo mnogo toga prikazati, ali da Zagrebu još mnogo toga nedostaje. Zapravo, rečeno je "Univerzijada '87 je koagulator stremljenja, potreba i mogućnosti. To je požurnica da ono što je zacrtano u srednjoročnim planovima i ostvarimo." U tekstu dalje stoji da je Skupština grada Zagreba 26. lipnja 1984. donijela odluku o osnivanju Organizacijskog komiteta i da su tada započele organizacijske pripreme, a da su stručno-tehničke pripreme započele nešto poslije. U tekstu nije stajalo ni jedno ime, uostalom ionako su to svi znali, ali predsjednik je Organizacijskog odbora bio Ivo Vrhovec (1926.-2006.), hrvatski član Predsjedništva SFRJ, a glavni tajnik (tada se zvao generalni sekretar) košarkaški trener Mirko Novosel (1938.). Izvršni odbor vodio je pravnik i političar Vladimir Pezo (1937.), direktor Radne zajednice *Univerzijade '87* bio je gospodarstvenik Antun Čapeta (1941.-2013.). Uostalom i Mirko Orešković, dipl. ing. građ., koji je u članku naveden kao "pom. direktora za organizaciju

izgradnje" bio je potom direktor tog Sektora.

Organizacijski je komitet 29. ožujka 1985. usvojio *Program adaptacija i izgradnje objekata sportskog programa i smještaja u gradu Zagrebu*, zapravo sve ono što je potrebno adaptirati ili izgraditi. Potom je ono osnovno i nabrojeno: Rekreativno-sportski centar *Jarun*, Plivački i vaterpolo centar ASD *Mladost* s atletskim borilištem, Rekreativno-sportski centar Šalata, Stadion *Dinamo*, Dom sportova

Maketa RSC-a *Jarun* (iz članka)

Zagreb, gradnja i adaptacija školsko-sportskih dvorana, objekti smještaja te otvoreni sportski tereni.

Za RSC *Jarun* je rečeno da je jedna od najvećih građevina jer je za uređivanje regatne staze te zapadnoga i istočnog jezera potrebno iskopati milijun kubika materijala

U nastavku su teksta svi spomenuti sadržaji ukratko opisani. Tako je za RSC *Jarun* rečeno da je jedna od najvećih građevina koju se planira izgraditi. Veslačka i kajakaška staza ima kod srednje niske

vode širinu 118,4 m, a dubina je 3,8 m. Za regatne staze te uređivanje zapadnoga i istočnog jezera potrebno je ispod vode iskopati milijun kubika zemljanog materijala. Treba izgraditi i toranj startera, zaklon za suca starta, zaklone mjeraca prolaznog vremena, pristanište službenih vozila te postaviti instalacije za sustav veza koje povezuju start, stazu i cilj. U planu je još i gradnja spremišta za čamce, svlačionice sportaša, natkrivene tribine na južnoj obali staze i gledalište na nasipu, prostorija za organizaciju regate sa sudačkim tornjem i sjeverno gledalište.

Detalj RSC-a Jarun danas

Poseban je problem gradnja kompletne infrastrukture (prometnice, pješačke staze, parkirališta, mostovi, vodovod i kanalizacija, instalacije...).

Na prostorima ASD *Mladost* gradit će se zatvoreni bazen olimpijskih dimenzija (50 x 25 m) i bazen za rasplivavanje. Kapacitet je gledališta 1200 mjesta, s mogućnošću proširenja za još 800. Planirani su i svi popratni sadržaji i za zatvoreni i za otvoreni bazen te garderoba za atletičare i tenisače. I otvoreni će bazen imati olimpijske dimenzije i gledalište za 3000 posjetitelja. Predviđena je i gradnja atletskog borilišta s gledalištem u nasipu, ali i veći infrastrukturni zahvati koji će poboljšati sadržaje sportskog parka.

Stadion *Dinama* kao središnji zagrebački stadion nije građevinski dovršen, a uočljivi su tragovi nebrige i neodržavanje te stalne nestašice novca. U takvom stanju ne može prihvatiti provedbu natjecanja svjetskog ranga. Stoga su planirani zahvati poput gradnje dviju ključnih jezgri uz zapadnu tribinu, zamjena i proširenje postojećeg pokrova s podizanjem krovne konstrukcije, premještanje središnje lože, konstrukcijska i tehnološka sanacija istočne tribine, uređivanje atletske staze s gradnjom skakališta na zapadu te rekonstrukcija kompletne infrastrukture. Dom sportova kao središnji sadržaj dvoranskih sportova u Zagrebu još je jedna od građevina koja nije dovršena i građena

je "od slučaja do slučaja". Nužni su i neodgovorni hitni sanacijski zahvati. Zamijetit će se 5700 m³ dotrajalog pokrova u Ledenj dvorani, obnoviti i urediti unutrašnji prostori te na južnom, istočnom i zapadnom bloku dograditi poslovni prostori (2300 m²).

Veliki su zahvati bili predviđeni i za Šalatu, "staru ljepoticu" kako je u tekstu nazvana. Bila je planirana temeljita obnova staroga i napuštenog bazena, njegovo produbljivanje i gradnja bazena za neplivače i djecu te novi toranj za skokove u vodu. Između otvorenog bazena i postojećeg klizališta u planu je gradnja garderobe za 1000 kupača i za sportaše te prateći energetska sadržaji za pripremu bazenske vode, s kotlovnicom, trafostanicom i sanitarnim uređajima.

Gradilište na Šalati (iz članka)

Bazen na Šalati danas (čini se da bi dobro došla neka nova Univerzijada)

Za Univerzijadu '87 otvorena je i današnja košarkaška dvorana Dražen Petrović

Predviđena je i gradnja šest školsko-sportskih dvorana, osnovnih dimenzija 45 x 30 m, najmanje visine 9 m, s teleskopskim tribinama. Dvorane će se graditi uz MIOC i KTOC (Kemijsko-tehnološki obrazovni centar) u Velikoj Gorici te Ekonomski fakultet, ali i kao samostalne zgrade u gradskim četvrtima Martinovka i Peščenica. *Univerzijada '87* sudjeluje i u gradnji Košarkaškog centra *Zagreb* (danas *Dražen Petrović*), a planirana je i adaptacija sedamnaest školskih dvorana, *Kutije šibica* na Trešnjevci i Doma odbojke.

Za smještaj sudionika bila su predviđena studentska naselja *Cvjetno naselje* i *Stjepan Radić na Savi* u kojima su planirane nužne i opsežne adaptacije i dogradnje

Za smještaj sudionika *Univerzijade '87* predviđena su dva postojeća studentska naselja – *Cvjetno naselje* i *Stjepan Radić* na Savi. Kako je planirano 6500 sudionika (sportaša, službenih osoba, sudaca...), u postojećim su naseljima nužne adaptacije i dogradnje. U Studentskom domu *Stjepan Radić* adaptacija je predviđala da se na po dvije studentske sobe izgradi kompletan sanitarni čvor i da se na nižem dijelu paviljona dogradi četvrti

kat te uredi i proširi postojeći restoran s pratećim sadržajima. U *Cvjetnom naselju* adaptira se svih postojećih pet paviljona tako da će svaka soba imati sanitarni čvor, a dogradit će se i dva nova paviljona sa sadržajima nužnim za smještaj sudionika *Univerzijade '87*, ali i poslije.

Za provedbu nogometnog natjecanja planirana je gradnja stadiona u Velikoj Gorici, Zaprešiću i Samoboru, uređivanje stadiona NK *Zagreb*, ali i brojnih igrališta nižerazrednih klubova u Zagrebu.

Za mnoge su gradnje i adaptacije, pripreme bile uglavnom dovršene za početak radova, a u trenutku objava članka u *Građevinaru* radovi su se izvodili na RSC-u *Jarun* (izvođač *Pomgrad*), gradnji dvorane u Velikoj Gorici (*Tehnika*), rekonstrukciji otvorenog bazena i popratne građevine na Šalati (*Dom*, Zagreb) i dogradnji *Doma sportova* (*Industrogradnja*). Započeli su bili i radovi na gradnji zatvorenog i otvorenog bazena ASD *Mladosti* (*Industrogradnja*), dvorane KTOC-a (*Visokogradnja*, Zagreb), dvorane MIOC (*Tempo*), rekonstrukcije i gradnje u *Cvjetnom naselju* (*Tempo* i *Tehnika*) te dvorane na Ekonomskom fakultetu (*Industrogradnja*). Također su ustupljeni radovi za gradnju Doma sportaša i regatnog centra te gradnju infrastrukture na Jarunu, ali i rekonstrukciji zapadne tribine na stadionu *Dinama*.

Kratki je članak zaključen konstatacijom da su zagrebački građevinari dobili pravu

šansu da se iskažu i da se vjeruje kako će kvalitetom radova i poštivanjem rokova to i učiniti.

Bilo je to sve što je napisano o *Univerzijadi '87*, ali to i ne čudi jer su pripreme za gradnju tek počinjale. Jedino što pomalo "bode oči" jest činjenica da su gotovo sve građevinske tvrtke koje su spomenute kao izvođači, osim *Tehnike* i dijelom *Pomgrada*, sada već likvidirane ili u postupku likvidacije. Na ovom mjestu ne ćemo, kako je to uobičajeno, govoriti o svim spomenutim novoizgrađenim i adaptiranim građevinama, ponajprije zato što ih je puno, ali i stoga što smo gradnju mnogih spomenutih građevina pratili tijekom 1986. i 1987.

Članak je zaključen konstatacijom da su zagrebački građevinari dobili pravu šansu da se iskažu te da se vjeruje kako će kvalitetom radova i poštivanjem rokova to i učiniti

U svakom slučaju svi su spomenuti sadržaji uspješno izgrađeni i poslužili svojoj svrsi, a i danas su u uporabi iako im vjerojatno ne bi, s obzirom na protekle godine, "škodila" ni temeljita obnova. No ono što je spomenuto u ovom izvješću gotovo da je samo "vrh ledenog brijega" jer je tih neobičnih nekoliko godina Zagreb bukvalno preporođen. Po nekim je procjenama u Zagrebu osvanulo čak 130 novih ili obnovljenih građevina, ali ne samo u Zagrebu jer su nove sportske terene dobili i mnogi okolni gradovi (najbliži su već spomenuti u izvještaju, ali su tada bili u sastavu Zagreba) poput Bjelovara, Čakovca, Jastrebarskog, Karlovca, Kumrovcu, Petrinje, Siska, Varaždina i Svetog Ivana Zeline u kojima su održavana neka sportska takmičenja.

Osim sportskih sadržaja koji su istaknuti u napisu iz 1985., treba reći da je Zagreb za *Univerzijadu '87* dobio novi Autobusni kolodvor, novi ulaz u *Zagrebački velesajam*, galeriju *Gradec* na Gornjem gradu (koja, kako se čini, nije u uporabi), nove hotele *Holiday*, *Hotel I* i *Panorama*, do *Vjesnikova* nebodera izgrađen je press centar (u koji

Labudovi oko jarunskog jezera

su se poslije preselili (*Vjesnik*, *Večernji list* i *Sportske novosti*), a u Prečkom je izgrađen Centar za automatsku obradu podataka (CAOP). U staroj zgradi na Rooseveltovom trgu uređen je Muzej *Mimara*, arheološki je muzej dobio lapidarij, obnovljeno je *Zagrebačko kazalište mladih*, tramvajska je pruga produžena do Urbana, a dovršen je i tramvajski prsten u Novom Zagrebu (o tome smo već pisali). Otvoreno je osamdesetak novih trgovina, od kojih je desetak bilo bescarinskih.

Svakako je najveći zahvat izveden na Jarunu i to na ukupnoj površini od 240 hektara, od čega 70 vodene površine. Za to se najprije trebalo izboriti da veslanje uđe u popis sportova na Univerzijadi. Izvedeno je i znatno više nego što je spomenuto u napisu, primjerice cesta oko jarunskog jezera s pješačkim biciklističkim stazama, četiri mosta koji povezuju otoke, uređene su plaže obavljene infrastrukturni i hortikulturni zahvati. Na svečanom otvaranju 3. svibnja 1987. sudjelovale su i veslačke posade Oxforda i Cambridgea, a na otvorenju je bilo 70.000 gledatelja, što je, čini se, apsolutni hrvatski rekord za jednu sportsku priredbu.

U središtu je grada bilo uređeno pročelje na dvjestotinjak zgrada, ali Zagrepčani ipak najviše pamte uređenje središnjeg trga koji se onda zvao Trg Republike, kada je asfalt zamijenjen granitnim pločama i kockama. Kako se uređivao više od godinu dana i bio nepristupačan za prolaznike, u šali je nazivan i "Banovom jarugom".

Univerzijada '87 bila je i golem društveni i kulturni događaj jer su i u muzejima bile

dosegla vrijednost od gotovo 391 milijardu ondašnjih dinara. Kako je tako golemu svotu, uz inflaciju koja je od 1984. do 1987. iznosila 912 posto, nemoguće zamisliti ili s bilo čim usporediti, poslužili smo se jednom nepreciznom "metodom" koju smo već primijenili u nekim drugim prigodama iz tog razdoblja. Kako se novac trošio kroz tri godine, podijelili smo iznos na tri dijela i svaki od njih podijelili s tečajem dinara prema dolaru krajem godine. Dobili smo tako 1,065 milijardu dolara, a iznos smo pomnožili s tri jer se i vrijednost dolara u međuvremenu za približno toliko smanjila.

Trg bana Jelačića pozornica je mnogih javnih zbivanja

organizirane raskošne izložbe, a tada je pokrenut i *Eurokaz*. Čak je i u katedrali bio izložen sadržaj Riznice, a održavale su se mise na latinskom i misna čitanja na drugim jezicima.

Procjenjuje se da je utrošeno 3,2 milijardi današnjih dolara, a novac se prikupljao i od poreza na proizvode sa simbolom Univerzijade i to bez ikakvih ograničenja

Svojedobno je direktor Antun Čaleta izjavio da su ulaganja u sve sadržaje u tri godine

Dobili smo tako iznos od približnih ili okvirnih 3,2 milijardi današnjih dolara ili 19,3 milijardi kuna, a to je i danas dojmljiv iznos, čak i u međunarodnim razmjerima. Pomalo zbunjuje kako su ta financijska sredstva namaknuta, posebno stoga što nije bilo nikakvih inozemnih zaduživanja. Novac se, tvrde uključeni, prikupljao na dva načina – od poreza na promet na proizvode koji su imali simbol *Univerzijade* i ulaganjima Grada i državnih tvrtki. Tvrtke su od takvih proizvoda imale pravo samo na 30 posto prihoda, a ostatak je odlazio za potrebe *Univerzijade* i to bez ikakvih zakonskih ograničenja. Navodno je tako prikupljeno čak 80 milijardi dinara, najviše dakako u 1987. kada je inflacija i bila najveća.

Sve to nije prošlo bez političkih igara i podmetanja, posebno stoga što je 1975. Beograd bio u posljednji trenutak otkazao organizaciju planirane Univerzijade, pa je u posljednji trenutak organizirana zamjenska u Rimu, ali samo u atletici. Stoga je *Univerzijada* u Zagrebu bila na neki način prigoda da se ondašnja Jugoslavija opere od sramote, ali je velika sportska manifestacija ujedno poticala i zavist koja se dodatno pojačala nakon što je Beograd 1986. izgubio kandidaturu za Olimpijske igre 1992. godine. Bilo je dosta problema s dobivanjem domaćinstva, no sve je to uspješno i spretno prevladano jer se htjelo da Zagreb, poput Splita i Sarajeva, uz pomoć velike sportske priredbe riješi svoje goleme probleme, posebno sportske infrastrukture. Dovoljno je reći da je tada *Cibona* bila dvostruki europski prvak i da nije imala vlastite dvorane, a da je *Mladost* također bila europski vaterpolski prvak, a da svoje utakmice morala igrati u Ljubljani.

UNIVERZIЈADA '87
8-19. 7. 1987. ZAGREB
JUGOSLAVIЈA

Službeni znak *Univerzijade '87*

Najviše je političkih problema bilo u određivanju službenog znaka koji je trebao biti slovo U, što je i službeni simbol FISU-a, ali je zbog podsjećanja na, kako je rečeno "neke ružne momente iz naše povijesti" pretvoreno u Y, što su neki tumačili kao ćirilčno U, a ustvari je to trebalo biti prvo slovo međunarodnog naziva Jugoslavije, ali i engleske riječi "youth" (mladost). Ipak znak u obliku slova Y za *Univerzijadu '87* po-

Detalj sa svečanog otvaranja

taknuo je neke da ju u šali počnu zvati "Ipsilonijada". Problema je bilo i sa sveprisutnom popularnom maskotom *Zagi*, jednom od najuspješnijih sportskih maskota uopće, koju je osmislio poznati autor crtanih filmova Nedeljko Dragić. Nacrtao je vjevericu sa šestinskim šeširićem koji je inače ukrašen hrvatskom trobojnicom. Odmah su iskrsnuli problemi pa je zastava okrenuta da predstavlja jugoslavensku, ali je na kraju oko šešira osvanula žuta traka kako se tobože nitko ne bi našao uvrijeđen. Najviše je prigovora, posebno iz Beograda, bilo na zakonitost prikupljanja novca za manifestaciju. No većina je sadržaja već bila izgrađena, pa ih se nije moglo srušiti.

Zaista se radilo o značajnom događaju i u svjetskim razmjerima jer je u Zagrebu svečano obilježeno rođenje Mateja Gašpara kao petmilijarditog stanovnika Zemlje

Za dokaz koliko je *Univerzijada '87* bila značajan događaj i u svjetskim razmjerima treba spomenuti i dolazak glavnog tajnika UN-a Javiera Péreza de Cuéllara koji je u Zagrebu obilježio rođenje petmilijarditog stanovnika Zemlje. Ideja je potekla od novinara Gorana Milića, voditelja

marketinga *Univerzijade*, koji je kao negdašnji televizijski dopisnik iz New Yorka preko svojih veza uspio pridobiti glavnog tajnika, a on je zauzvrat proglašen počasnim građaninom Zagreba. Naime, tzv. "računalni populacijski sat" UN-a izračunao je da će se "jubilarni Zemljanin" roditi 11. srpnja 1987., a odlučeno je da to bude dijete koje će se posljednje roditi tijekom puta Péreza de Cuéllara do Petrove bolnice. Tako je službeni petmilijarditi stanovnik Zemlje postao Matej Gašpar, a cijeli su svijet obišle njegove slike u de Cuéllarovu naručju. Navečer je u *Ciboninoj* dvorani održan veliki svečani koncert, dirigent je bio slavni i nedavno preminuli Lorin Maazel (1930.-2014.), a jedna je od glavnih atrakcija bio i desetogodišnji Stefan Milenković. Danas Matej Gašpar živi u Zagrebu poput većine svojih vršnjaka i navodno radi u jednoj tvrtki koja proizvodi laboratorijsku opremu i kemikalije, a inače je strastveni ronilac.

Sve je tih dana u Zagrebu bilo lijepo i uzvišeno. Posebno je dojmljivo bilo svečano otvorenje koje je režirao Paolo Magelli i u kojem je sudjelovalo 12.500 izvođača. Mnogi tvrde da tu veličanstvenu priredbu nije dosad nitko nadmašio. Igre je otvorio predsjednik Predsjedništva ondašnje Jugoslavije Lazar Mojsov, plamen je upalio Dražen Petrović, a prisegu je u ime svih sportaša položila osječka atletičarka Slobodanka Čolović koja je inače na *Univerzijadi '87* osvojila zlatnu medalju u trci na 800 m. I Jugoslavija je kao zemlja na tim čudesnim studentskim svjetskim igrama bila vrlo uspješna jer su njezina 332 sudionika osvojila ukupno 19 medalja (7 zlatnih, 7 srebrenih i 5 brončanih) i tako osvojila visoko šesto mjesto. Inače se natjecalo 3195 sportaša iz 122 zemlje u 12 sportova (atletika, košarka, mačevanje, nogomet, gimnastika, plivanje, skokovi u vodu, vaterpolo, tenis, odbojka, veslanje i kajak) i 130 pojedinačnih disciplina. Na *Univerzijadi '87* su sudjelovale i 1682 službene osobe i treneri te 749 sudaca, a bilo je akreditirano 1570 novinara.

Valja svakako istaknuti da je u organizaciji bilo uključeno čak 25.700 dobrovoljaca, što svakako dodatno svjedoči koliko su Zagrepčani bili prigrlili tu veliku sportsku manifestaciju koja je preporodila njihov

Svečani je planem zapalio košarkaški virtuoz Dražen Petrović

grad i dala mu "novi velegradski ritam i kozmopolitski duh", kako je netko zapisao. Taj je grad počeo funkcionirati kao velegrad nakon što je pretrpio "cjelovit kozmetički zahvat", zapravo suvremena metropola, što će nekoliko godina poslije nakon osamostaljenja Hrvatske i postati. Stoga nije pretjerana ocjena novinara Krešimira Fijačka koji je *Univerzijadu '87* u ondašnjem tjedniku *Danas* nazvao "drugim ilirskim preporodom" zbog važnosti za materijalni i duhovni razvoj Zagreba.

Nije pretjerana ocjena da je Univerzijada '87 zapravo bila "drugi ilirski preporod" zbog važnosti za materijalni i duhovni razvoj Zagreba

Zagreb će zajedno s Rijekom 2016. organizirati studentske sportske igre, ali na europskoj razini. Postoje planovi da se na *Jarunu* uz spomen-ploču postavi i spomenik *Zagiju*. Svi se, naime, građani Zagreba nostalgично prisjećaju tih dana, svjesni da se više nikada neće ponoviti onaj entuzijazam ni toliki građevinski zahvati koji su grad jednostavno preporodili.

Na kraju imamo običaj nešto reći o sudionicima koji su spomenuti u davnom prilogu u *Građevinaru*. Kako nitko nije spomenut, ostaje nam samo nešto reći o autoru, sadašnjem dr. sc. Mirku Oreškoviću, koji je rođen 1943, a diplomirao

je, magistrirao i doktorirao na Građevinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Počeo je raditi u *Industrogradnji*, a u svojoj je karijeri prošao put od pripravnika na gradilištu, projektanta, konzultanta, nadzornog inženjera, organizatora i voditelja gradnje složenih gradilišta do voditelja sektora niskogradnje na gradskoj razini i davatelja inženjerskih usluga pri razvoju graditeljskih projekata. Bio je predsjednik Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu i član Upravnog odbora Hrvatske komore inženjera građevinarstva. Jedan je od osnivača i prvi predsjednik ECEC-a (European Council of Engineers Chambers) i predstavnik hrvatskih građevinaru u ECCE-u (European Council of Civil Engineers). Posvuda ističe svoju ulogu voditelja gradnje i adaptacije građevina za *Univerzijadu*, posebno jer je to bilo vrijeme pregalaštva, zanosa i graditeljske učinkovitosti. Od 1989. suosnivač je i direktor ugledne konzultantske tvrtke *Investinženjering*, a kraće je vrijeme radio i u Ministarstvu obnove.

Sve u svemu jedna zaista dojmljiva karijera!

Popularna maskota Zagi

Izvori:

http://www.zagrebancija.com/hr-sport/univerzijada-je-preporodila-zagreb-u-svakom-smislu_318905;

<http://yugopapir.blogspot.com/2012/11/pre-25-godina-univerzijada-87-zagreb.html>;
<https://www.youtube.com/watch?v=rCl2aDF3UIA>